

מבוא

השורש נה"ג מופיע בתורה לראשונה במשמעות של הנהגת צאן בידי יעקב: "וַיִּנְהַג אֶת כָּל מִקְנֵהוּ וְאֶת כָּל רֶכְשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ" (בראשית ל"א, יח). בפועל השימוש העיקרי בשורש זה במקרא, מתייחס להובלת צאן וכדומה.

בהקשר זה מעניין הפסוק: "וַיִּשַׁע כְּצֹאן עִמּוֹ וַיִּנְהַגֵם כְּעֶדְרָ בַּמִּדְבָּר" (תהלים ע"ח, נב), שהנהגת העם הושוותה בו להנהגת הצאן. לפי זה מובנים לנו דברי חז"ל על משה רבנו (שמות רבה, פרשה ב, סימן ב): "...משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן - אמרו רבותינו: כשהיה משה רבנו עליו השלום רועה צאנו של יתרו במדבר ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית, כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו ברכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר: אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתפו והיה מהלך, אמר הקדוש ברוך הוא: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך, אתה תרעה צאני ישראל...".

אם כן, "מנהיגות" פירושה קודם כל, דאגה לצורכי הציבור שאותו מנהיגים. זה גם התבחין הראשון שבאמצעותו הקב"ה בוחן מיהו המנהיג הראוי.

הקב"ה בחר במשה רבנו למנהיג, אולם האם זו דרך הבחירה הבלעדית? מה עושים כאשר אין הקב"ה בוחר במנהיג, כמו בימינו? אמרו חז"ל: "אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור" (בבלי, ברכות נה, ע"א). מכאן עולה אפוא כי בעת בחירת מנהיג, לדעת הציבור נודעת חשיבות מכרעת.

מדוע חשוב לשאול לדעת הציבור? ההסבר הפשוט הוא שהמנהיג הוא בעצם "שליח הציבור"; הוא זה שאמור לפעול מטעם הציבור ולמענו. אם כן, מה טבעי יותר מאשר העובדה שהציבור יקבל על עצמו את מנהיגותו? יתר על כן, אם לא ניתנה הסכמת הציבור, הרי בקלות ייווצרו תחושות אי-אמון וחשדנות; וכיצד יוכל המנהיג לפעול באווירה כזאת? אפשר כמובן לכפות את המנהיגות על הציבור באמצעי כפיה, אולם האם זה האידיאל?!

דומה שמנהיגות דמוקרטית מנסה להתאים את עצמה לשתי תפיסות יסוד אלו: לפעול מכוח העם ולפעול לטובת העם.

אדם הדוגל במסגרת המונהגת בידי שלטון דמוקרטי, עומד פעמים רבות בפני הדילמה הזו: איך יוכל ליישב את הסתירה בין שלטון העם (דמוקרטיה) לבין הציווי התנ"כי על שלטון של מלך מבית דוד. לפיכך, חשוב אפוא להדגיש כי אין כוונת יחידה זו להציג את השלטון הדמוקרטי כאידיאל הגובר על אידיאל מלכות בית דוד.

המטרה היא לדון במציאות ימינו, שאין בה משיח ואין בה נביא, והשלטון הרווח - לפחות בעולם המערבי - הוא דמוקרטי, ולאור נתונים אלה לשאול: האם המשטר הדמוקרטי הוא חיובי כשלעצמו? מה הם הערכים שהוא מושתת עליהם? מהן דרכי התנהלותו? ושאלות אחרות. כמובן יש לשאול האם יש למשטר הדמוקרטי חלופות עדיפות בימינו.

כשניגשים לדון בנושא מנקודת מבט זו, נדמה שלכמה וכמה ממרכיבי השלטון הדמוקרטי ומערכי יש שורשים כבר בתנ"ך ובדברי חז"ל.

אנו מאחלים לכם לימוד פורה ומעניין
צוות יסודות

יחידת לימוד והפעלה בנושא מנהיגות

מטרות חינוכיות

1. ללמוד על כך שהמנהיג צריך לפעול לטובת העם;
2. ללמוד על היבט מרכזי במנהיגות משה רבנו - טובת העם;
3. ללמוד על שני עקרונות מנהיגות דמוקרטיים: א. העם הוא מקור הסמכות של המנהיגים; ב. גם המנהיגים כפופים לחוק.

מבנה היחידה

שיעור ראשון

ללמוד על כך שהמנהיג צריך לפעול לטובת העם		לטובת העם	
הקראת סיפור		דף "עלילות פרדיננד פדהצור"	
סידור משפטים		45 דקות	
סימון היגדים			

שיעור שני

ללמוד על היבט מרכזי במנהיגות משה רבנו - טובת העם		משה מנהיג העם	
קריאת פפירוס		2 דפי פפירוס "משה המנהיג"	
הכנת שיחה בין דמויות דמיוניות ודמויות אמיתיות והצגתה		45 דקות	

שיעור שלישי

ללמוד על שני עקרונות מנהיגות דמוקרטיים:		מנהיגות דמוקרטית	
א. העם הוא מקור הסמכות של המנהיגים		דף "מנהיגות דמוקרטית"	
ב. גם המנהיגים כפופים לחוק		45 דקות	
פענוח כתב חידה			
בחירת היגדים			
הכנת עשרת הדיברות למנהיג			